

Citation Analysis of the References of the PhD Theses in Knowledge and Information Science at Ahwaz Shahid Chamran University

Received: 12 June 2017

Accepted: 1 Sept. 2017

Malekmohammadi S (MA) ^{1*}

1. Publication Supervisor of Institute for Higher Education ACECR, Khouzestan, Ahvaz, Iran.

Corresponding Author:

Saeed Malekmohammadi

Iran, Khouzestan, Ahvaz, Pardis1, near Payamenoor University, Institute for Higher Education ACECR, Khouzestan.

Email:

saeedmalekmohammadi9077@gmail.com

Abstract

Background and aim: Citation analysis is one of the important ways to assess the status of utilizing references used by students in writing dissertations. The aim of this research was to study the status of references used in PhD theses of Knowledge and Information Science at Ahwaz Chamran University (2009-2015).

Material and methods: The citation analysis method was used in this study, and the population was 3048 citations extracted from the references of 20 PhD dissertations at Ahwaz Shahid Chamran University. Data were analyzed using Excel.

Findings: Findings showed that periodicals with 1696 citations (55.64%) had the highest rate of citation and the citation mean was 152.4 for each thesis. In addition, Latin resources were more cited than Persian resources. English language with 2050 (67.26%) citations had the highest rate of citations. The Persian and Latin references had only one author. The most cited authors, resources and half-life resources were identified. Citing scientific productions of supervisors and advisors were very low so that out of 3048 citations, only 180 (5.90%) citations were referred to the scientific productions of supervisors and advisors.

Conclusion: In writing the dissertations, Latin resources were mostly used. The highly cited resources and authors can be employed in the selection of library resources, and regarding half-life as a criterion for evaluating the novelty of resources, it is concluded that new resources are not used in writing the theses by PhD students.

Keywords: Citation Analysis, Half-life of resources, PhD thesis, Shahid Chamran University of Ahwaz, Knowledge and Information Science

تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (۱۳۹۴-۱۳۸۸)

پذیرش مقاله: ۹۶/۶/۱۰

دریافت مقاله: ۹۶/۳/۲۲

چکیده

سعید ملک محمدی (MA)^{*}

سابقه و هدف: یکی از شیوه‌های مهم ارزیابی وضعیت بهره‌برداری منابع مورد استفاده دانشجویان در تدوین پایان‌نامه‌ها، تحلیل استنادی است. هدف این پژوهش، بررسی وضعیت استناد در پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۸ می‌باشد.

مواد و روش‌ها: برای انجام این پژوهش از روش تحلیل استنادی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را ۳۰۴۸ استناد تشکیل می‌دهد که از منابع و مآخذ ۲۰ عنوان پایان‌نامه دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه شهید چمران اهواز استخراج گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار اکسل استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که نشریات با تعداد ۱۶۹۶ استناد (۵۵/۶۴٪) بالاترین میزان استناد را دارند و میانگین متوسط استناد برای هر پایان‌نامه ۱۵۲/۴ استناد است، همچنین استناد به منابع لاتین بیشتر از میزان استناد به منابع فارسی است. زبان انگلیسی با ۲۰۵۰ استناد (۶۷/۲۶٪) بیشترین استناد را دارد. الگوی نویسندگی مقالات فارسی و لاتین بیشتر به صورت یک نویسندگی می‌باشد. پراستنادترین مؤلفان و منابع، نیم‌عمر منابع شناسایی شدند. میزان استناد دانشجویان به تولیدات علمی استادان راهنما و مشاور بسیار کم است؛ به طوری که از مجموع ۳۰۴۸ استناد فقط ۱۸۰ استناد (۵/۹۰٪) از کل استنادها مربوط به آثار علمی استادان راهنما و مشاور بوده است.

نتیجه‌گیری: در نگارش پایان‌نامه‌ها بیشتر از منابع لاتین استفاده شده است. منابع و مؤلفان پراستناد مشخص شده می‌تواند در انتخاب منابع کتابخانه به کار گرفته شود و با توجه به نیم‌عمر منابع که معیاری برای سنجش تازگی منابع است، می‌توان نتیجه گرفت که از منابع جدید استفاده نشده است.

واژگان کلیدی: تحلیل استنادی، نیم‌عمر منابع، پایان‌نامه‌های دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز، علم اطلاعات و دانش‌شناسی

۱. مسئول انتشارات معاونت پژوهشی موسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، اهواز، ایران.

*نویسنده مسئول:

سعید ملک محمدی

خوزستان، اهواز، پردیس ۱، جنب دانشگاه پیام نور، موسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان.

Email:

saeedmalekmohammadi9077@gmail.com

مقدمه

افزایش منابع اطلاعاتی و افزایش هزینه‌های آن، شناسایی و انتخاب پرمحتواترین و پراستفاده‌ترین منابع را ضرورت می‌بخشد. از ابزارهای مطرح در این زمینه، کتابسنجی است. از مهمترین روش‌های کتابسنجی، تحلیل استنادی منابع است. در تحلیل استنادی، با شمارش تعداد مدارک تولید شده و تعداد استنادهای متعلق به آنها، مدارک پر استفاده، نویسندگان کلیدی و مجلات هسته شناسایی و معرفی می‌شود (۱). استناد، یکی از عناصر مهم در نگارش علمی است که بیانگر میزان استفاده از مدارک و تاثیر آنهاست و نیز معیار بسیار مهم و اساسی برای سنجش میزان فعالیت و توسعه‌های علمی است که نقش بارزی در تولید و اشاعه اطلاعات دارد. با توجه به اینکه پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی بخش قابل توجهی از تولیدات علمی کشور را به خود اختصاص داده‌اند و به عنوان یکی از سرمایه‌های علمی و فکری مراکز دانشگاهی در خور توجهند، بررسی منابع و مآخذ آنها و به عبارتی مطالعه و تجزیه و تحلیل استنادهای مآخذ پایان‌نامه‌ها به منظور آگاهی از نوع منابعی که برای تولید آنها مورد استفاده قرار گرفته و نیز آگاهی از تاثیر مجموعه کتابخانه هر دانشکده بر محتوای پایان‌نامه‌ها، رهنمودهایی با پشتوانه علمی برای مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها ارائه می‌دهد و نتایج یافته‌های چنین مطالعاتی منعکس‌کننده الگوی رفتاری استفاده از منابع توسط پژوهشگران است. ارتباط تنگاتنگ کتابخانه‌های دانشگاهی، تولیدات علمی استادان و پژوهش‌های دانشجویان، به عنوان سه عامل موثر در پیشرفت و رشد شاخص‌های علمی کشور قابل توجه است. در واقع، تقویت یا تضعیف هر یک از سه رکن این مجموعه سبب

افزایش منابع اطلاعاتی و افزایش هزینه‌های آن، شناسایی و انتخاب پرمحتواترین و پراستفاده‌ترین منابع را ضرورت می‌بخشد. از ابزارهای مطرح در این زمینه، کتابسنجی است. از مهمترین روش‌های کتابسنجی، تحلیل استنادی منابع است. در تحلیل استنادی، با شمارش تعداد مدارک تولید شده و تعداد استنادهای متعلق به آنها، مدارک پر استفاده، نویسندگان کلیدی و مجلات هسته شناسایی و معرفی می‌شود (۱). استناد، یکی از عناصر مهم در نگارش علمی است که بیانگر میزان استفاده از مدارک و تاثیر آنهاست و نیز معیار بسیار مهم و اساسی برای سنجش میزان فعالیت و توسعه‌های علمی است که نقش بارزی در تولید و اشاعه اطلاعات دارد. با توجه به اینکه پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی بخش قابل توجهی از تولیدات علمی کشور را به خود اختصاص داده‌اند و به عنوان یکی از سرمایه‌های علمی و فکری مراکز دانشگاهی در خور توجهند، بررسی منابع و مآخذ آنها و به عبارتی مطالعه و تجزیه و تحلیل استنادهای مآخذ پایان‌نامه‌ها به منظور آگاهی از نوع منابعی که برای تولید آنها مورد استفاده قرار گرفته و نیز آگاهی از تاثیر مجموعه کتابخانه هر دانشکده بر محتوای پایان‌نامه‌ها، رهنمودهایی با پشتوانه علمی برای مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها ارائه می‌دهد و نتایج یافته‌های چنین مطالعاتی منعکس‌کننده الگوی رفتاری استفاده از منابع توسط پژوهشگران است. ارتباط تنگاتنگ کتابخانه‌های دانشگاهی، تولیدات علمی استادان و پژوهش‌های دانشجویان، به عنوان سه عامل موثر در پیشرفت و رشد شاخص‌های علمی کشور قابل توجه است. در واقع، تقویت یا تضعیف هر یک از سه رکن این مجموعه سبب

خبیری و همکاران در تحلیل استنادی مآخذ رساله‌های دکتری و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه تهران دریافتند که میزان استناد دانشجویان به منابع چاپی ۹۴/۲۶٪ و منابع اینترنتی ۵/۷۴٪ و استناد به نشریات لاتین بیشتر از دیگر منابع است و همچنین استناد دانشجویان به منابع لاتین به طور چشمگیری بیشتر از میزان استناد به منابع فارسی است. در میزان استناد به آثار علمی استادان راهنما و مشاور مشاهده شد که به طور میانگین به ازای هر پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱/۶۲٪ استناد و برای پایان‌نامه‌های دکتری ۱٪ به تولیدات علمی استادان استناد شده است (۶).

تیرگر و همکاران در تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی به این نتیجه رسیدند که مجلات (۸۸/۸٪) کتاب‌ها (۹/۸٪) به ترتیب بیشترین منابع مورد استفاده در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین میزان استفاده از کل منابع و همچنین تعداد مجلات مورد استفاده در پایان‌نامه‌ها از اختلاف معنی‌داری برخوردار بود (۷).

کاظمی شماری و همکاران به تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های رشته شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۰ پرداختند، یافته‌ها نشان می‌دهد در نگارش پایان‌نامه‌ها بیشتر از منابع فارسی استفاده شده است و کتاب‌های فارسی با ۱۱۶۲ استناد بیشترین و پایان‌نامه‌های لاتین با ۳ استناد کمترین مقدار استناد را دارند و به طور میانگین هر پایان‌نامه به ۸۰ منبع استناد کرده است (۸).

یمینی فیروز و همکاران در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی در نوشتن پایان‌نامه خود به میزان قابل توجهی از منابع لاتین (۷۶/۴۹٪) استفاده می‌کنند و میزان استفاده آنها از منابع فارسی (۲۳/۵۰٪) و منابع اینترنتی (۰/۸۶٪) بسیار پایین است و استناد به مقالات نشریات (۷۸/۰۳٪) بیشترین منبع مورد استناد در پایان‌نامه‌های دانشجویان تربیت بدنی بوده و همچنین میزان استناد آنها به تولیدات علمی اساتید راهنما و مشاور پایین بوده؛ به طوری که از مجموع ۴۴۱۷ استناد فقط ۵۶ استناد (۱/۲۶٪) به آثار علمی استادان راهنما و مشاور تعلق داشته است (۹).

مختاری اوغانی و همکاران به تحلیل استنادی مآخذ رساله‌های دکتری رشته تاریخ دانشگاه الزهرا (س) در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۰ پرداختند. نتایج نشان داد که از مجموع ۲۵ پایان‌نامه مورد نظر، کتاب‌ها با ۴۷۳۶ استناد (۷۹/۶۱٪) در جایگاه پراستنادترین منابع و زبان فارسی با ۳۴۱۴ استناد (۵۷/۳۹٪) زبان غالب بوده و بعد از آن زبان عربی با ۲۰۳۵ استناد (۳۴/۲۱٪) در جایگاه دوم قرار گرفته است (۱۰).

ملک محمدی و همکاران در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که بیشترین استنادات به نشریات (۵۲/۷۷٪) بوده و میزان استفاده از منابع لاتین (۵۴/۵۶٪) بیشتر از منابع فارسی (۴۵/۴۴٪) بوده است و همچنین الگوی نویسندگی مقالات فارسی و لاتین بیشتر به صورت گروهی بوده و از لحاظ بررسی زبانی منابع اطلاعاتی مورد استناد، زبان انگلیسی با ۱۰۶۸ استناد (۵۴/۴۱٪) بیشترین فراوانی را به خود

تغییر بازدهی کل این مجموعه می‌شود. بنابراین با بررسی عوامل تاثیرگذار بر روی هر یک از حلقه‌های این زنجیر، می‌توان در جهت بهبود وضعیت همه آنها گام برداشت. یکی از راه‌های بررسی این عوامل، بررسی استنادهای پایان‌نامه‌ها به عنوان بخشی مهمی از تحقیقات دانشگاهی است (۲). تجزیه و تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها در هر حوزه علمی، می‌تواند نقاط ضعف و قوت آنها ازجمله نویسندگان کلیدی، مجلات هسته، نوع مواد و منابع، کهنگی منابع مورد استفاده و زمینه‌های موضوعی که کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند را مشخص نماید. استناد یکی از عناصر شاخص در نگارش علمی است و نقش بارزی در تولید و نشر اطلاعات دارد، استناد از اصول اساسی تألیف پژوهشی است و اثری در جامعه علمی با اقبال روبرو می‌شود که در رعایت این اصل دقت و تلاش لازم را به عمل آورده باشد (۳).

با توجه به اینکه در زمینه تحلیل استنادی در داخل و خارج از ایران پژوهش‌های بسیاری انجام شده است، در این بخش، تنها به چند مورد که مشابهتی با پژوهش حاضر داشته‌اند، اشاره می‌شود:

صابری و همکاران الگوی رفتاری دانشجویان دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی را در ۳۵ پایان‌نامه آنان مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان داد که در ۲۶۵۱ مورد استناد، کتاب‌ها با ۳۹/۳٪ بیشترین استفاده را داشته‌اند و میانگین استناد برای هر پایان‌نامه ۷۵/۷۴ مورد است. زبان فارسی با ۵۵٪ بیشترین استفاده را داشته و در تعیین نیم‌عمر منابع مورد استناد مشخص شد، کتاب‌های فارسی با ۲۴ سال و نشریات لاتین با ۱۳ سال، پایین‌ترین میانگین نیم‌عمر را به خود اختصاص داده‌اند و ضمناً نیم‌عمر کتاب‌های لاتین و نشریات فارسی به ترتیب، ۱۹ سال و ۱۷ سال بوده و الگوی نویسندگی در نشریات فارسی و لاتین تک نویسنده‌ای بوده است (۴).

حداد در پژوهشی به وضعیت استناد در مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری ارتباطات "دانشکده علوم اجتماعی و ارتباطات علامه طباطبایی"، طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴ پرداخت. نتایج نشان داد از ۱۱۱۸ استناد، در ۸ عنوان پایان‌نامه در رشته ارتباطات، کتاب‌ها با ۶۵۸ استناد (۵۸/۹٪) بیشترین استناد را دارند و متوسط استناد برای هر پایان‌نامه ۱۳۹/۷۵ است. توزیع زبانی استنادها نشان می‌دهد بیشترین منابع استناد شده به زبان فارسی است. نیم‌عمر متوسط منابع در این رشته ۱۱ سال و ۲ ماه می‌باشد (۵).

زندیان و همکاران در پژوهشی با عنوان "بررسی میزان سازگاری استنادهای پایان‌نامه‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال‌های ۸۵-۸۱ با موجودی کتابخانه و تولیدات علمی اعضای هیات علمی" با بررسی ۱۰۴ پایان‌نامه با ۶۲۳۴ استناد نشان داد که استناد به مقالات نشریات ۴۸/۸۸٪ بیشتر از استناد به دیگر منابع اطلاعاتی و میزان استفاده از منابع لاتین نیز با ۶۳/۲۹٪ بیشتر از منابع فارسی بوده است. استفاده از منابع چاپی (۹۶/۷۳٪) در مقایسه با منابع اینترنتی (۲/۲۷٪) بسیار بیشتر بوده است و (۳/۱۲٪) استنادها نیز مربوط به آثار علمی اعضای هیات علمی دانشکده بوده است (۲).

دانشجویان دکتری رشته علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز کمک نماید.

فرضیه‌های این پژوهش شامل (۱) بیش از ۵۰٪ استنادها مربوط به نشریات ادواری می‌باشد. (۲) زبان بیش از ۵۰٪ استنادها، انگلیسی است. (۳) میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه بیش از ۱۰۰ استناد است، می‌باشند که طبق نتایج پژوهش مورد تأیید یا رد خواهند شد.

هدف پژوهش حاضر، نحوه ارتباطات علمی تحقیقات انجام گرفته توسط دانشجویان دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز با انواع منابع و به طور اخص، به میزان استفاده دانشجویان از منابع مختلف اعم از کتاب، نشریه، پایان‌نامه و وب‌سایت‌ها و دیگر منابع (گزارش، جزوه و آمار)، چاپی یا اینترنتی بودن منابع، نوع منبع، زبان و میزان روزآمدی منابع (نیم‌عمر منابع)، الگوی نویسندگی مقالات فارسی و لاتین نشریات مورد استناد و میزان استناد به تولیدات علمی اساتید راهنما و مشاور می‌باشد و به عبارت دیگر، هدف تعیین رفتار استنادی نویسندگان پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۸ و تشخیص الگوهای رفتاری، اطلاعاتی، زبانی و زمانی مورد استفاده آنهاست.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش از روش تحلیل استنادی (توصیفی-تحلیلی) که یکی از روش‌های علم سنجی است، استفاده گردید. جامعه آماری پژوهش حاضر، منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز از آغاز تا پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۴ است. تعداد ۲۰ پایان‌نامه دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی تا تاریخ مذکور در دانشگاه فوق موجود بوده‌اند و در مجموع، جامعه آماری شامل ۳۰۴۸ استناد است. از آنجا که، تحلیل استنادی یکی از روش‌های علم‌سنجی است. مهمترین مزیت این روش امکان عملی انجام آن و دور ماندن از تعصب‌ها و اعمال نظرهای شخصی در نتایج هر تحقیق است که در برخی روش‌ها تا حدودی دیده می‌شود (۹). برای گردآوری داده‌ها، ابتدا از بخش منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های مورد بررسی، رونوشتی تهیه شد و سپس اطلاعات کتاب‌شناختی استنادها براساس نوع محل‌های اطلاعاتی، عنوان، نوع منبع، چاپی یا اینترنتی بودن، نویسنده، مترجم، سال نشر، زبان، استنادات به منابع علمی استاد راهنما و مشاور و سال انتشار منابع مورد استناد بر روی برگه‌هایی که از قبل تهیه شده بود، ثبت گردید. سپس این استنادات به تفکیک نوع مدرک، شمارش و بسامد هر کدام تعیین شد. در نهایت داده‌های گردآوری شده با استفاده از اکسل در راستای اهداف پژوهش، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی از جداول و شاخص‌های (فراوانی، درصد، میانگین) استفاده گردید.

یافته‌ها

از ۳۰۴۸ استناد، موجود در پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۸

اختصاص داده و میانگین نیم‌عمر منابع فارسی ۹ سال و ۶ ماه و منابع لاتین ۱۱ سال و ۲ ماه برآورد شده است (۱۱).

Chi Kate و همکاران به بررسی ۲۷ عنوان پایان‌نامه دانشجویان دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پان در بین سال‌های ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۵ پرداخته است. با بررسی ۶۲۵۷ تعداد استناد در فهرست مآخذ این پایان‌نامه‌ها مشخص شد مجلات با (۴۲٪) و کتاب‌ها با (۳۳٪) از نظر شکل مدارک بیشترین استفاده را داشته‌اند و بیشترین استنادات دارای الگوی نویسندگی تک نویسندگی بودند (۱۲).

Fasae در مقاله‌ای به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تصویب شده گروه توسعه و اقتصاد کشاورزی دانشگاه فناوری فدرال آکور نیجریه پرداخت که نتایج نشان داد که مجلات نسبت به دیگر منابع اطلاعاتی بیشترین استفاده را داشته است و همچنین میزان استفاده از منابع اینترنتی و وب بسیار پایین گزارش گردید (۱۳).

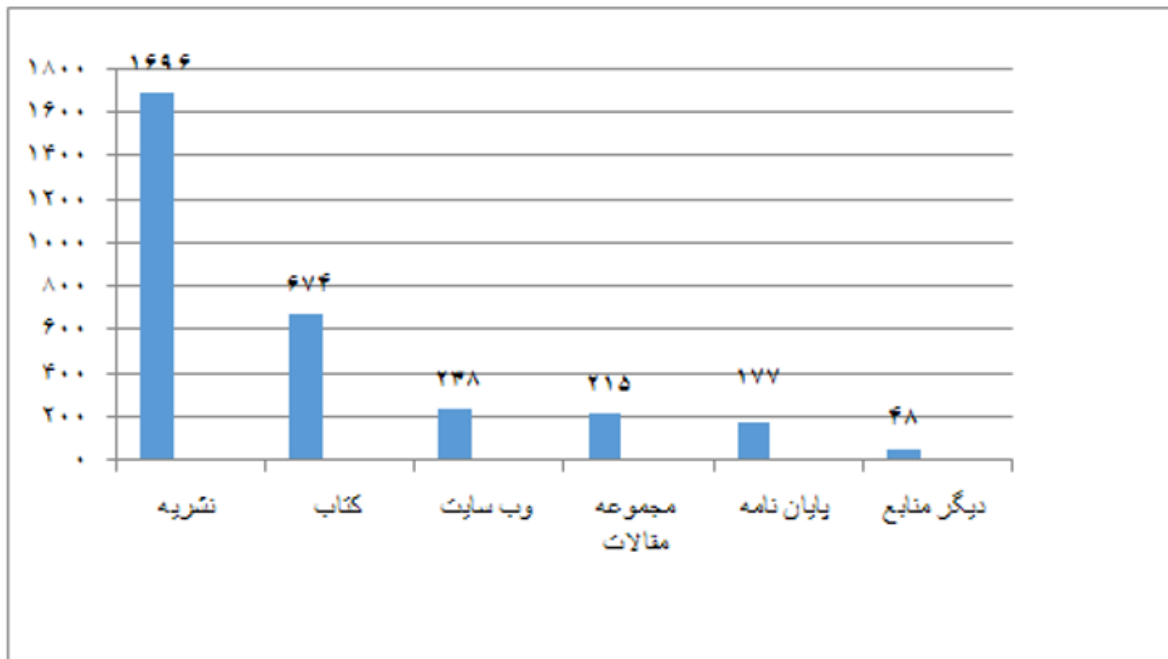
همان‌طور که گفته شد پژوهش‌های متعددی در حوزه تحلیل استنادی در حوزه‌های مختلف علمی صورت گرفته که در بالا تنها به برخی از آنها اشاره شده است و در یک جمع‌بندی کلی، نتیجه‌ای که از بررسی پیشینه‌ها حاصل می‌گردد، الگوی رفتار استنادی و پژوهشی نویسندگان می‌باشد که بعضی کتاب مدار و بعضی نشریه مدار هستند و نتایج حاصل از این بررسی‌های استنادی می‌تواند در بسیاری از کتابخانه‌ها مفید واقع شود و کتاب‌ها و نشریات پر استناد را مبنایی برای گزینش و مجموعه‌سازی کتابخانه قرار دهند.

از آنجا که پایه و اساس روش تحلیل استنادی بر روی منابع و مآخذ منابع اطلاعاتی، استفاده شده در هر پژوهش می‌باشد و تمامی پیشینه‌های پژوهش حاضر، در مورد تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها می‌باشند، مقایسه‌ی یافته‌های پژوهش‌های پیشین با اهداف پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تمرکز و تأکید هیچ یک از پژوهش‌های پیشین، با پژوهش حاضر یکسان نیست، بطوری که در مورد الگوی نویسندگی نویسندگان مقالات نشریات مورد استناد (۸ پیشینه) و استناد به تولیدات علمی اساتید راهنما و مشاور (۷ پیشینه) هیچ گونه بررسی استنادی صورت نگرفته و اشاره‌ای هم نشده است. بنابراین موارد ذکر شده نیز، با تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

تاکنون در خصوص پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز تحلیل استنادی صورت نگرفته است و یافته‌های این پژوهش نه تنها می‌تواند بر مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی تخصصی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در کتابخانه‌ها، تأثیر بگذارد، بلکه به لحاظ اهمیت تجربه و کاربرد نتایج این قبیل پژوهش‌ها، قادر است به شناخت منابع اطلاعاتی هسته و کلیدی نائل آمده و از این طریق در وقت و انرژی پژوهشگران صرف جویی به عمل آید. این مهم را نیز آشکار می‌کند که چه نظامی بر جریان مبادله اطلاعات در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی حاکم است و رایج‌ترین وسیله مبادله اطلاعات در این حوزه مشخص می‌شود. به علاوه، نتایج این پژوهش می‌تواند به شناخت الگوی رفتار اطلاعاتی و پژوهشی

کرد (۹۲/۱۹٪) از منابع مورد استناد، چاپی و (۷/۸۱٪) اینترنتی بوده است که با توجه به گسترش منابع اینترنتی در چند سال اخیر در دانشگاه‌ها و دسترسی آنها به بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف به نظر می‌رسد هنوز میزان استفاده از منابع اینترنتی در مقایسه با سایر منابع اطلاعاتی بسیار کم است (۹٪). با توجه به نمودار ۱ نشریات ادواری بیشترین سهم (۵۵/۶۴٪) را در بین منابع مورد استناد به خود اختصاص داده‌اند و این مطلب فرضیه پژوهش را مبنی بر اینکه بیش از ۵۰٪ استنادها مربوط به نشریات ادواری هستند، تأیید می‌کند.

تعداد ۱۶۹۶ استناد نشریه بوده که به طور متوسط (۵۵/۶۴٪) از منابع را تشکیل می‌دهد. ۶۷۴ استناد کتاب (۲۲/۱۱٪) و مجموعه مقالات با ۲۱۵ استناد (۷/۰۵٪) و پایان‌نامه‌ها با ۱۷۷ استناد (۵/۸۱٪) و وب‌سایت‌ها با ۲۳۸ استناد (۷/۸۱٪) و دیگر منابع (گزارش، آمار، جزوه) با ۴۸ استناد (۱/۵۸٪) را تشکیل داده‌اند. در بین منابع موجود، نشریات دارای بیشترین سهم و منابع دیگر (گزارش، آمار، جزوه) دارای کمترین سهم هستند از طرف دیگر با توجه به نوع منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، می‌توان میزان چاپی یا اینترنتی بودن آنها را مشخص کرد، بنابراین با توجه به داده‌های نمودار ۱ می‌توان اینچنین نتیجه‌گیری

نمودار ۱: توزیع فراوانی استنادها بر حسب نوع منبع مورد استناد پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۴

۷ نفر (۳۵٪) را زنان تشکیل داده است که مشارکت مردان بیشتر از زنان می‌باشد.

با نگاهی به جدول ۱ مشاهده می‌شود که از ۳۰۴۸ استناد، بیشترین استناد به نشریه‌ها به تعداد ۱۶۹۶ استناد تعلق گرفته که از این تعداد ۴۱۱ استناد (۴۱/۳۱٪) به نشریات فارسی و ۱۲۸۳ استناد به نشریات انگلیسی (۶۲/۵۹٪) و تنها به نشریات فرانسوی و نشریات ایتالیایی هر کدام ۱ استناد (۰/۰۳٪) تعلق گرفته است. پس از نشریات، کتاب‌ها با ۶۷۴ استناد در رتبه بعدی قرار دارند که از این تعداد ۳۲۷ استناد فارسی و ۳۴۷ استناد انگلیسی هستند و سپس وب‌سایت‌ها با ۲۳۸ استناد قرار دارند که از این تعداد ۴۳ استناد فارسی و ۱۹۴ استناد به زبان انگلیسی و ۱ استناد به زبان آلمانی هستند، از استناد به مقالات کنفرانس‌ها ۱۳۵ استناد به زبان انگلیسی و ۸۰ استناد به زبان فارسی است و دیگر منابع با ۴۸ استناد، که از این تعداد ۲۰ استناد فارسی و ۲۸ استناد انگلیسی می‌باشند که کمترین استناد را در میان منابع مورد استناد، را شامل می‌شوند.

تعداد پایان‌نامه‌های دفاع شده دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز شامل ۲۰ عنوان پایان‌نامه می‌باشد که به ترتیب ارائه سال عبارتند از: سال ۱۳۸۸، ۱ عنوان (۵٪) و سال ۱۳۸۹، ۴ عنوان (۲۰٪) و سال ۱۳۹۰، ۲ عنوان (۱۰٪) و سال ۱۳۹۱، ۷ عنوان (۳۵٪) و ۱۳۹۲، ۲ عنوان (۱۰٪) و سال ۱۳۹۴، ۴ عنوان (۲۰٪) پایان‌نامه ارائه شده است که بیشترین پایان‌نامه‌های دفاع شده مربوط به سال ۱۳۹۱، ۷ عنوان (۳۵٪) و کمترین مربوط به سال ۱۳۸۸، ۱ عنوان (۵٪) می‌باشد و ضمناً در سال ۱۳۹۳ هیچ پایان‌نامه‌ای دفاع نشده است. با توجه به اینکه تعداد کل استنادها ۳۰۴۸ می‌باشد و تعداد پایان‌نامه‌ها در طی سال‌های مورد بررسی، ۲۰ عنوان پایان‌نامه می‌باشد، تعداد کل استنادها را بر تعداد پایان‌نامه‌ها تقسیم می‌کنیم $3048 \div 20 = 152.4$ بنابراین میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه ۱۵۲/۴ استناد بوده است، این مطلب فرضیه سوم پژوهش را مبنی بر اینکه میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه بیش از ۱۰۰ استناد است، تأیید می‌کند. از میان نویسندگان پایان‌نامه‌های مورد بررسی، ۱۳ نفر (۶۵٪) را مردان و

بوده که بیشترین اسنادها به زبان انگلیسی بوده و نتایج این قسمت فرضیه دوم پژوهش را مبنی بر اینکه زبان بیش از ۵۰٪ اسنادها، انگلیسی است تأیید می‌کند.

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که ۹۹۵ اسناد (۳۲/۶۵٪) از منابع مورد استفاده به زبان فارسی و ۲۰۵۰ اسناد (۶۷/۲۶٪) به زبان انگلیسی و زبان ایتالیایی و زبان فرانسه و زبان آلمانی هر کدام ۱ اسناد (۰/۰۳٪)

جدول ۱. توزیع فراوانی منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۸ به تفکیک زبان

نوع منبع	فارسی	درصد فارسی	انگلیسی	درصد انگلیسی	فرانسه	درصد فرانسه	آلمانی	درصد آلمانی	ایتالیایی	درصد ایتالیایی	تعداد کل	درصد
نشریه	۴۱۱	۴۱/۳۱	۱۲۸۳	۶۲/۵۹	۱	۰/۰۳	۰	۰	۱	۰/۰۳	۱۶۹۶	۵۵/۶۴
مقالات کنفرانس	۸۰	۸/۰۴	۱۳۵	۶/۵۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱۵	۷/۰۵
کتاب	۳۲۷	۳۲/۸۶	۳۴۷	۱۶/۹۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۷۴	۲۲/۱۱
وب سایت	۴۳	۴/۳۲	۱۹۴	۹/۴۶	۰	۰	۱	۰/۰۳	۰	۰	۲۳۸	۷/۸۱
دیگرمنابع	۲۰	۲/۰۱	۲۸	۱/۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۸	۱/۵۸
پایان‌نامه	۱۱۴	۱۱/۴۶	۶۳	۳/۰۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷۷	۵/۸۱
جمع کل	۹۹۵		۲۰۵۰		۱	۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۳۰۴۸	۱۰۰

سهم اسنادهای فارسی ۴۹ و سهم اسنادهای انگلیسی ۱۵۶ اسناد است. ۱۳۳ اسناد، بیش از سه نویسنده داشته اند که سهم اسنادهای فارسی ۴۹ و سهم اسنادهای انگلیسی ۱۱۹ اسناد بوده است. نتایج این بخش نشان می‌دهد که بیشترین مقالات مورد اسناد، مقالات یک نویسنده‌ای هستند و به زبان انگلیسی بوده و این مطلب بیانگر این است که روحیه همکاری بین نویسندگان پایین است.

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، یافته‌ها نشان می‌دهد که ۸۳۴ اسناد دارای یک نویسنده هستند که سهم اسنادهای فارسی ۲۱۹ اسناد و سهم اسنادهای انگلیسی، ۶۱۳ اسناد و سهم اسنادهای ایتالیایی و فرانسوی هر کدام ۱ اسناد بوده است. ۵۲۴ اسناد دارای دو نویسنده هستند که سهم اسنادهای فارسی، ۲۱۹ و سهم اسنادهای انگلیسی ۳۹۵ اسناد بوده است. ۲۰۵ اسناد دارای سه نویسنده بودند که

جدول ۲. الگوی نویسندگی مقالات نشریات ادواری فارسی و لاتین در پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۸۸

الگوی نویسندگی	فارسی نشریه	انگلیسی نشریه	ایتالیایی نشریه	فرانسوی نشریه	جمع کل
یک نویسنده	۲۱۹	۶۱۳	۱	۱	۸۳۴
دو نویسنده	۱۲۹	۳۹۵	۰	۰	۵۲۴
سه نویسنده	۴۹	۱۵۶	۰	۰	۲۰۵
بیش از سه نویسنده	۱۴	۱۱۹	۰	۰	۱۳۳
جمع هر ستون	۴۱۱	۱۲۸۳	۱	۱	۱۶۹۶

نتایج نشان داد که میزان اسناد دانشجویان به آثار علمی استادان راهنما و مشاور، از مجموع ۳۰۴۸ اسناد، فقط ۱۸۰ اسناد و به عبارتی (۵/۹۰٪) کل اسنادها، مربوط به آثار علمی استادان راهنما و مشاور بوده است. در این میان میزان اسناد به آثار استاد راهنما، ۱۱۴ اسناد (۳۳/۶۳٪) و میزان اسناد به آثار استاد مشاور، ۶۶ اسناد (۲۶/۶۷٪) بوده است. در مجموع این اطلاعات نشان می‌دهد که دانشجویان در پایان‌نامه‌های خود از آثار علمی استادان راهنما بیشتر از آثار علمی استادان مشاور استفاده کرده‌اند و به طور میانگین به ازای هر پایان‌نامه دکتری (۵/۹۰٪) اسناد به آثار علمی استادان راهنما و مشاور شده است که در مجموع میزان اسناد دانشجویان از آثار علمی استادان راهنما و مشاور بسیار کم بوده است. نتایج نشان داد که پراستنادترین نویسندگان فارسی در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، مرتضی کویکی با ۹۸ اسناد و

فریده عصاره با ۹۳ اسناد و رحمت‌الله فتاحی با ۳۰ اسناد جزء پراستنادترین نویسندگان در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، قرار می‌گیرند. در میان نویسندگان لاتین که در پایان‌نامه‌های مورد بررسی به آنها اسناد شده است گارفیلد با ۳۲ اسناد، تنوپیر با ۲۵ اسناد و نیومن با ۲۲ اسناد، ون‌ران و بیر گیر یورلند هر کدام با ۱۹ اسناد جزء نویسندگان پراستناد در این پژوهش محسوب می‌شوند. در خصوص پراستنادترین نشریات فارسی در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، اطلاعات زیر بدست آمد: نشریه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات (فصلنامه کتاب سابق) با ۶۶ اسناد و نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی با ۵۲ اسناد و پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات (علوم اطلاع‌رسانی، علوم و فناوری اطلاعات سابق) با ۴۰ اسناد، نشریه مطالعات کتابداری و علم اطلاعات (مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز)

International Encyclopedia of Information and Library Science با ۱۰ استناد و کتاب Diffusion of Innovations با ۷ استناد و Social Network Analysis با ۵ استناد و Looking for information: a survey of research on Information seeking, needs, and behavior با ۴ استناد جزء پراستنادترین کتاب‌های موجود در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، می‌باشند. برای تعیین نیم‌عمر منابع مورد استناد از فرمول سن $(T=Y+y)$ استفاده شده است (۱۴). در این فرمول T به معنای نیم‌عمر، Y مجموعه‌ای از سالها و y کسری از سال است، در بیشتر مواقع مقدار نیم‌عمر شامل دو قسمت عدد صحیح و اعشار است که عدد صحیح سال و قسمت اعشاری کسری از یک سال است. برای به دست آوردن عدد صحیح (Y) از فرمول زیر استفاده می‌شود:

$$Y = [(سال\ فرعی\ بحرانی) - (سال\ مبنا)] + 1$$

و مقدار اعشاری نیم‌عمر از این فرمول به دست می‌آید: $y = a - b/c - b$ که در این فرمول a ، نیمی از استنادها است، b فراوانی تجمعی استنادهای سال فرعی بحرانی است و c ، فراوانی تجمعی استنادهای سال بحرانی است. سال مبنا آخرین سال مورد استناد در منابع و سال بحرانی سالی است که از سال مبنا تا آن نیمی از متون مورد استناد قرار گرفته‌اند. با در نظر گرفتن فرمول بالا، نیم‌عمر منابع مورد استناد به ترتیب زیر به دست آمد که جدول ۳ نشان می‌دهد.

با ۲۰ استناد و نشریه تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی (کتابداری سابق) با ۱۶ استناد و تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه سابق) با ۱۲ استناد جزء نشریات پراستناد در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، قرار می‌گیرند.

در خصوص پراستنادترین نشریات لاتین در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، اطلاعات زیر بدست آمد:

نشریه Scientometrics با ۱۲۳ استناد و نشریه Journal of the American Society for Information Science and Technology با ۵۶ استناد و نشریه Journal of Documentation با ۴۴ استناد و MIS Quarterly با ۲۶ استناد جزء پراستنادترین نشریات لاتین در پایان‌نامه‌های مورد بررسی قرار می‌گیرند.

پراستنادترین کتاب‌های فارسی در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، "دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی" با ۲۲ استناد و "منابع الکترونیکی و توسعه مجموعه" و "دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی" هرکدام با ۶ استناد و جستجوی اطلاعات علمی و پژوهشی در منابع چاپی و الکترونیکی با ۴ استناد جزء پراستنادترین کتاب‌های فارسی در پایان‌نامه‌های مورد بررسی هستند.

پراستنادترین کتاب‌های لاتین در پایان‌نامه‌های مورد بررسی به ترتیب زیر می‌باشد:

جدول ۳. نیم‌عمر منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۴

نوع منبع	نیم‌عمر	نوع منبع	نیم‌عمر
کتاب‌های فارسی	۱۲ سال	کتاب‌های لاتین	۱۴ سال و ۹ ماه
پایان‌نامه‌های فارسی	۹ سال و ۶ ماه	پایان‌نامه‌های لاتین	۹ سال و ۱ ماه
نشریات فارسی	۸ سال و ۲ ماه	نشریات لاتین	۱۴ سال و ۶ ماه
مجموعه مقالات فارسی	۸ سال و ۱ ماه	مجموعه مقالات لاتین	۱۲ سال و ۱ ماه
وب سایت فارسی	۵ سال و ۵ ماه	وب سایت‌های لاتین	۹ سال و ۴ ماه
دیگر منابع فارسی	۲ سال و ۱ ماه	دیگر منابع لاتین	۹ سال و ۵ ماه

بحث و نتیجه‌گیری

با بررسی و تجزیه و تحلیل ۳۰۴۸ مورد استناد استخراج شده از ۲۰ عنوان پایان‌نامه دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۴، نتایج به شرح ذیل حاصل گردید.

بیشترین تعداد پایان‌نامه‌های دفاع شده در طی این سال‌ها، ۷ پایان‌نامه در سال ۱۳۹۱ و کمترین آنها یک پایان‌نامه در سال ۱۳۸۸ است. تعداد پایان‌نامه‌های دفاع شده توسط مردان بیشتر از زنان می‌باشد که نشان می‌دهد مشارکت مردان از زنان بیشتر می‌باشد. نتایج نشان داد که میانگین متوسط استناد در هر پایان‌نامه برای کل جامعه آماری مورد پژوهش، ۱۵۲/۴ استناد است که از این لحاظ با یافته‌های پژوهش

نیم‌عمر کتاب‌های فارسی ۱۲ سال، نیم‌عمر نشریات فارسی ۸ سال و ۲ ماه، نیم‌عمر کتاب‌های لاتین ۱۴ سال و ۹ ماه و نیم‌عمر نشریات لاتین ۱۴ سال و ۶ ماه است. این بدان معنی است که پژوهشگران از کتب و نشریات فارسی به روزتر و کتب و نشریات لاتین قدیمی استفاده کرده‌اند. همان‌طور که داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد نیم‌عمر کتاب‌های فارسی با ۱۲ سال و پایان‌نامه‌های فارسی با ۹ سال و ۶ ماه و نشریات فارسی با ۸ سال و ۲ ماه است. همچنین کتاب‌های لاتین با ۱۴ سال و ۹ ماه و پایان‌نامه‌های لاتین با ۹ سال و ۱ ماه و نشریات لاتین با ۱۴ سال و ۶ ماه است که کمترین نیم‌عمر با ۲ سال و ۱ ماه به دیگر منابع فارسی (جزوه، آمار و گزارش) و بیشترین نیم‌عمر با ۱۴ سال و ۹ ماه به کتاب‌های لاتین اختصاص دارد.

Fasae (۱۳) همخوانی دارد ولی با یافته‌های پژوهش صابری و همکاران (۴)، حداد (۵)، کاظمی شماری و همکاران (۸) و مختاری اوغانی (۱۰) همخوانی ندارد و این مطلب فرضیه ۱ پژوهش را مبنی بر اینکه بیش از ۵۰٪ استنادها مربوط به نشریات ادواری هستند، تأیید می‌کند.

از طرف دیگر با توجه به نوع منبع، چاپی یا اینترنتی بودن، می‌توان اینچنین نتیجه‌گیری کرد که (۹۲/۱۹٪) از منابع مورد استناد، چاپی و (۷/۸۱٪) اینترنتی بوده است. در این بخش از یافته‌ها بین نتایج پژوهش حاضر و یافته‌های زندیان و همکاران (۲)، خبیری و همکاران (۱۳۹۰) (۶)، یمینی فیروز و همکاران (۹) و Fasae (۱۳) همخوانی دارد. بنابراین می‌توان گفت که با وجود رشد و توسعه منابع در اینترنت در سال‌های اخیر، دانشجویان از این گونه منابع استفاده زیادی نکرده‌اند که ممکن است به دلایل مختلفی از جمله عدم دسترسی مطلوب به منابع اینترنتی، عدم اطلاع از وجود منابع یا نداشتن مهارت‌های جستجو باشد (۶). بنابراین با توجه به این یافته از یافته‌های پژوهش، مسئولان مربوطه دانشگاه جهت رفع این مشکل بایستی شرایطی فراهم کنند که امکان استفاده از منابع اینترنتی برای تمام دانشجویان بخصوص دانشجویان تحصیلات تکمیلی که نیاز بیشتری دارند، بدون محدودیت زمانی و مکانی فراهم گردد و از همه مهمتر در این زمینه اقدام به برگزاری کارگاه آموزشی بنمایند و در پایان هر کارگاه آموزشی، جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف هر کارگاه از دانشجویان در مورد نحوه برگزاری نظرسنجی بنمایند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که میزان استناد دانشجویان دکتری رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز به تولیدات علمی استادان راهنما و مشاور پایان‌نامه تحصیلی‌شان، بسیار کم است و به طور میانگین به ازای هر پایان‌نامه دکتری ۵/۹۰ استناد به آثار علمی استادان راهنما و مشاور شده است که شاید یکی از دلایل این باشد که استادان به ناچار هدایت پایان‌نامه‌هایی را بر عهده می‌گیرند که یا در آن حوزه تخصص کافی ندارند و یا آثار اندکی منتشر نموده‌اند. فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها به دلیل نقش حیاتی این افراد در تولید دانش و به تبع آن توسعه و پیشرفت کشور حایز اهمیت است. این فعالیت‌ها شامل تألیف و ترجمه کتاب و متون درسی، مقاله، طرح پژوهشی و نیز هدایت پایان‌نامه‌های دانشجویان است که اینگونه متون اطلاعاتی، توان و قابلیت‌های اطلاعاتی شگرفی دارند و نقش بسزایی در پژوهش‌های دانشجویان ایفا می‌کنند. دلیل دیگر این مسئله ممکن است عدم تخصیص بودجه کافی برای امور پژوهشی، کمبود وقت و نیز درگیری استادان در کارهای اجرایی و مدیریتی باشد و یافته‌های این بخش از پژوهش با یافته‌های زندیان و همکاران (۲) (۳/۱۲٪) خبیری و همکاران (۹) (۶) (۱٪) هر دو در دانشگاه تهران و یمینی فیروز و همکاران (۹) (۱/۲۶٪) که در دانشگاه مازندران انجام شده نیز به آن اشاره شده است. نتایج پژوهش هم‌چنین نشان داد که میزان روزآمدی استنادات در منابع فارسی بهتر از منابع لاتین بوده است. یعنی دانشجویان در نگارش پایان‌نامه‌های خود از منابع فارسی جدیدتری در مقایسه با منابع لاتین

حداد (۵) (میانگین متوسط استناد برای هر پایان‌نامه ۱۳۹/۷۵ استناد) همخوانی دارد و از طرفی دیگر وضعیت بسیار مطلوبی نسبت به یافته‌های کاظمی شماری و همکاران (۸) (میانگین متوسط استناد برای هر پایان‌نامه ۸۰ استناد) و صابری و نیکخواه (۴) (میانگین متوسط استناد برای هر پایان‌نامه ۷۵/۷۴ استناد) دارد و این مطلب فرضیه سوم پژوهش را مبنی بر اینکه میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه بیش از ۱۰۰ استناد است، تأیید می‌کند.

با بررسی وضعیت زبانی استنادها معلوم شد (۶۷/۳۵٪) منابع به زبان لاتین و (۳۲/۶۵٪) به زبان فارسی هستند و میزان استناد به منابع لاتین بیشتر از منابع فارسی می‌باشد که استناد به منابع انگلیسی زبان در سطح بالایی قرار دارد و این میزان بالای آشنایی محققان به این زبان و همچنین اهمیت منابع انگلیسی زبان در این حوزه علمی را می‌رساند و از طرف دیگر کمبود منابع این رشته به زبان فارسی می‌باشد. این یافته‌ها، با یافته‌های زندیان و همکاران (۲)، خبیری و همکاران (۶)، یمینی فیروز و همکاران (۹) ملک محمدی و همکاران (۱۱) همخوانی دارد ولی با یافته‌های صابری و همکاران (۴) و کاظمی شماری و همکاران (۸) و مختاری اوغانی و همکاران (۱۰) همخوانی ندارد و نتایج این قسمت فرضیه دوم پژوهش را مبنی بر اینکه زبان بیش از ۵۰٪ استنادها، انگلیسی است، تأیید می‌کند.

تنوع الگوی نویسندگی مقالات نشریات فارسی و لاتین در پایان‌نامه‌های مورد بررسی، نمایانگر این است که (۷۵/۷۷٪) مقالات لاتین و (۲۴/۲۳٪) مقالات فارسی است و بیشتر مقالات تک نویسنده‌ای (۴۹/۱۷٪) هستند و روحیه همکاری در میان نویسندگان مقالات پایین است و یافته‌های این بخش با یافته‌های صابری و همکاران (۴) و Chi Kate و همکاران (۱۲) همخوانی دارد ولی با یافته‌های پژوهش ملک محمدی و همکاران (۱۱) همخوانی ندارد.

با بررسی داده‌ها نتایج نشان داد که نشریات ۱۶۹۶ استناد (۵۵/۶۴٪) کتاب‌ها ۶۷۴ استناد (۲۲/۱۱٪) مجموعه مقالات ۲۱۵ استناد (۷/۰۵٪) پایان‌نامه ۱۷۷ استناد (۵/۸۱٪) وب‌سایت ۲۳۸ استناد (۷/۸۱٪) و دیگر منابع (گزارش، جزوه و آمار) ۴۸ استناد (۱/۸۰٪) از کل استنادها را به خود اختصاص داده است. با این وجود به ترتیب نشریات با ۱۶۹۶ استناد بیشترین و دیگر منابع با ۴۸ استناد کمترین را دارا بوده‌اند. نتیجه دیگر پژوهش این است که استناد به مقالات نشریات نسبت به دیگر قالب‌های منابع اطلاعاتی بیشتر مدنظر دانشجویان دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار دارد. از جمله دلایل آن می‌توان گفت که منابع اطلاعاتی مورد نیاز دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیشتر در قالب مقالات نشریات ارائه می‌شوند و از آنجایی که اطلاعات ارائه شده در مقالات نشریات، تخصصی‌تر و به روزتر از کتاب‌ها هستند، دانشجویان در پژوهش‌های خود از این منابع بیشتر استفاده می‌کنند و به همین دلیل رفتار استنادی پژوهشگران بیشتر نشریه مدار بوده و یافته‌های این بخش از پژوهش با یافته‌های زندیان و همکاران (۲)، خبیری و همکاران (۶)، تیرگر و همکاران (۷)، یمینی فیروز و همکاران (۹)، ملک محمدی و همکاران (۱۱)، Chi Kate و همکاران (۱۲) و

منابع انگلیسی توجه ویژه‌ای داشته باشند و با توجه به اینکه نشریات علمی، که یکی از مهم‌ترین مجراهای انتقال دانش و تولیدات علمی جدید هستند لذا پیشنهاد می‌شود دانشگاه به تهیه شکل‌های چاپی و الکترونیک نشریات اقدام کند تا با وجود این منابع اطلاعاتی، روحیه همکاری در بین نویسندگان بالا رفته و اقدام به انجام پژوهش‌های گروهی و نوشتن مقالات گروهی بنمایند.

در نگارش پایان‌نامه‌ها بیشتر از منابع لاتین استفاده شده است. منابع و مؤلفان پر استناد، مشخص شده می‌تواند در انتخاب منابع کتابخانه به کار گرفته شود و با توجه به نیم‌عمر منابع که معیاری برای سنجش تازگی منابع است، می‌توان نتیجه گرفت که از منابع جدید استفاده نشده است.

با توجه به پایین بودن میزان استناد دانشجویان به منابع اینترنتی (وب سایت‌ها) بهتر است که توسط اساتید به تبیین جایگاه این منابع به عنوان محل‌های اطلاعاتی ارزشمند و روزآمد در فرایند تحقیق مبادرت کنند و بررسی دلایل استفاده بسیار اندک از این منابع نیز می‌تواند موضوع جالبی در پژوهش جداگانه‌ای باشد.

با توجه به محدودیت‌های پژوهش حاضر، در تدوین مآخذ نویسی، جهت یکنواختی و هماهنگی در مآخذ پایان‌نامه‌ها دقت بیشتری شود و استادان در ارزش‌گذاری پایان‌نامه‌ها، ارزیابی وضعیت مآخذ را از لحاظ رعایت اصول کتاب‌شناختی، یکدستی، شیوه نگارش، میزان صحت و دقت مدنظر قرار دهند و با توجه به اهمیت مآخذ در اعتبار بخشیدن به یک اثر، به خصوص آثاری که جنبه پژوهشی دارند مانند پایان‌نامه‌ها، لازم است این عناصر به ظاهر کوچک اما مهم با دقت و صحت کافی در پایان‌نامه‌ها ثبت شود.

تقدیر و تشکر

از جناب آقای پروفسور زاهد بیگدلی بخاطر همکاری و راهنمایی‌های ایشان در انجام این پژوهش تشکر و قدردانی می‌گردد.

استفاده کرده‌اند. اما بطور کلی می‌توان به این موضوع اشاره کرد که میزان روزآمدی کل استنادات پایان‌نامه‌های مورد بررسی پایین است و دلیل آن می‌تواند عدم دسترسی به منابع روزآمد لاتین و فارسی در این دانشگاه باشد که دریافت منابع روزآمد نیازمند صرف هزینه، برخورداری از مهارت‌های جست‌وجو و آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط است؛ در نتیجه، مسئولان باید در این زمینه به اشتراک در بانک‌های اطلاعاتی روزآمد اقدام کنند تا محققان و پژوهشگران با روزآمدترین مباحث و مسائل حوزه مربوطه آشنایی یابند و از آنها بهره کافی ببرند. با توجه به نتایج بدست آمده، کمترین نیم‌عمر با ۲ سال و ۱ ماه به دیگر منابع فارسی (جزوه، گزارش و آمار) و بیشترین نیم‌عمر با ۱۴ سال و ۹ ماه به کتاب‌های لاتین اختصاص دارد. نیم‌عمر کتاب‌های فارسی با ۱۲ سال و نشریات فارسی با ۸ سال و ۲ ماه و نشریات لاتین با ۱۴ سال و ۶ ماه می‌باشد که در پژوهشی که صابری و همکاران (۱۳۸۷) انجام دادند نیم‌عمر نشریات فارسی ۱۷ سال و کتاب‌های فارسی ۲۴ سال و نشریات لاتین ۱۳ سال و کتاب‌های لاتین ۱۹ سال برآورد شد که یافته‌های پژوهش حاضر از این لحاظ، وضعیت مطلوبتری نسبت به نتایج و یافته‌های پژوهش صابری و همکاران (۴) دارد ولی نسبت به یافته‌های حداد (۵) که (نیم‌عمر منابع را ۱۱ سال و ۲ ماه) و ملک محمدی و همکاران (۱۱) (نیم‌عمر منابع فارسی را ۹ سال و ۶ ماه و منابع لاتین ۱۱ سال و ۲ ماه) را برآورد کرده بود، از شرایط مطلوبی برخوردار نمی‌باشد و مهم‌ترین دلیل آن می‌تواند عدم دسترسی به منابع روزآمد لاتین و فارسی در این دانشگاه باشد.

از آنجایی که یافته‌های علمی جدید در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیشتر از طریق نشریات و به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند و با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، زبان انگلیسی و نشریات، به ترتیب پر استنادترین زبان و منبع مورد استناد بودند و از طرفی بالاترین نیم‌عمر منابع مورد استناد راه منابع لاتین داشتند، بنابراین لازم است مسئولان مربوطه دانشگاه در خرید منابع، علاوه بر منابع فارسی به تهیه

References

1. OSareh F, Heidary GH, Zarea Farashbandi F, Haji Zeinolabedini M. From bibliometric to web metric: An analysis to foundation, views and specification. Tehran: ketabdar; 2009. [In Persian].
2. Zandian F, Ashouri N. The Study of Adjustment of Citations of Physical Education and Sport Sciences Dissertations (University of Tehran, 1381-1385) to Library Collections and Scientific Products of Scientific Members. Journal of Sport Management 2009; 1(3): 151-65. Available at: https://jsm.ut.ac.ir/article_21939_en.html. [In Persian]
3. Haghghi M. The use of citations in scientific writing. Journal of Psychology and Education 2002; 32(2): 215-32. Available at: https://jpsyedu.ut.ac.ir/article_10618.html. [In Persian]
4. Saberi M, Nikkha Z. A Citation Analysis of Doctoral Dissertations in Library and Information Science Submitted to the Science and Research Branch of Islamic Azad University, 1996-2007. National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO) 2009; 19(4): 27-35. Available at: http://nastinfo.nlai.ir/article_307.html. [In Persian]
5. Haddad Z. Citation analysis of communication PhD theses of the Social Sciences and Communication Faculty of Allameh Tabatabaei University. National Studies on Librarianship and Information Organization (NASTINFO) 2009; 9(4): 27-35. Available at: http://nastinfo.nlai.ir/article_269.html. [In Persian]
6. Khabiri M, Besharati M, Ashouri N, Rezvanfar M. The Citation Analysis of Sources of Doctorate Dissertations and Postgraduate Theses in Physical Education Faculty of Tehran University in 1386-87. Journal of sport Management 2011; 3(9): 109-24. Available at: https://jsm.ut.ac.ir/article_23787.html. [In Persian]
7. Tirgar A, Abolghasemi MB, Yaminfiroz M. Citation analysis of Medical Student thesis: before and after the availability of digital library. Iranian Quarterly of Education Strategies 2013; 5(4): 237-42. Available at: <http://edcbmj.ir/article-1-299-en.html>. [In Persian]
8. Kazemi Shamami Z, Jalalidiji A. Citation analysis of theses in the field of Urban planning at the Tarbiat Modares University from 1389 to 1390. Quarterly of Knowledge Studies 2015; (1): 103-24. Available at: http://jks.atu.ac.ir/article_250_en.html. [In Persian]
9. Yaminfiroz M, Hosseini SH, Yaminfiroz M, Kalashi M. Citation Analysis of Physical Education and Sport Sciences Theses of Postgraduate Students: A Case Study in Mazandaran University from 2004 to 2009. New Trends in Sport Management 2014; 2(4): 65-76. Available at: <http://ntsmj.issma.ir/article-1-210-en.html>. [In Persian]
10. Mokhtary Oghani M, Larijani H, Bakhtiyari SH. Citation analysis of the PhD thesis in history at Al-Zahra: University in the years 1380-1391. Journal of History of Islam and Iran 2015; 25(26): 179-203. Available at: http://hii.alzahra.ac.ir/article_2067.html. [In Persian]
11. Malekmohammadi S, Haji Zeinolabedini M. Citation Analysis of the Articles Published in Journal of Studies in Library and Information Science. Caspian Journal of Scientometrics 2016; 3(2): 38-47. Available at: <http://cjs.mubabol.ac.ir/article-1-114-fa.html>. [In Persian]
12. Chi Kate RV, Patil SK. "Citation Analysis of Theses in Library and Information Science Submitted to University of Pune: A Pilot Study". Library Philosophy and Practice (e-journal). 2008 Dec 10:222. Available at: <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/chikate-patil.htm>
13. Fasaie JK. Citation analysis of M. Tech theses submitted in the Department of Agricultural Economics and Extension, Federal University of Technology Akure, Nigeria, Collection Building 2011; 30(4): 179-83. Available at: <https://doi.org/10.1108/01604951111181155>
14. Sen BK. Symbols and formulas for a few bibliometric concepts .Translated by Mahmoud Salari. Library and Information Science 2000 April4; 3(1): 129-44. Available at: <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/952037/>. [In Persian]